

Галина Саган

Київ (Україна)

ВІДРОДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ ЮГОСЛАВІЇ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Після Другої світової війни українці Югославії опинилися в дуже складних умовах на всіх рівнях їхнього буття: матеріальному, релігійному, національно-культурному. Коло проблем були породжені насамперед самою війною. Проте, українці зуміли подолати більшість негараздів та обладнати своє повоєнне життя. Особливий інтерес представляє процес відродження релігійної сфери, оскільки на цьому базувалася і національна, і культурна складова діаспорян. Без релігії українці втратили б свою ідентичність і ментальність.

Комуністична влада Югославії не була зацікавлена у зростанні національної та релігійної свідомості ні українців, ні інших народів, які населяли федерацію. Тому й українські священники зазнали політичних гонінь. Звинувачення були стандартними: антидержавна діяльність, співпраця з усташами. У 50-ті роки ХХ ст. прокотилася хвиля репресій проти українських священників. Попри політичні перепони велику роль у розбудові релігійного життя української громади відігравав особистісний фактор. Маємо на увазі душпастирів, які присвячували своє життя облаштуванню та службі у греко-католицьких українських парафіях. Зокрема з великою вдячністю згадують отця Стефана Пітку – засновника української греко-католицької парафії в місті Інджія, що у Сербії. Висвячення на священника отця Стефана відбулося в серпні 1964 р. крижевським єпископом Гавриїлом Букатком. А вже через рік о. Стефан заснував парафію в Інджії. Перші богослужіння відбувалися в прилагодженій для цього хаті, але завдяки старанням пастора досить швидко збудували церкву.

Не менш героїчними були старання вуковарського пароха Дмитра Стефанюка, який своїми силами 17 березня 1962 року організував парафію у Вуковарі. Богослужіння спочатку відправляв у власному будинку. На будівництво храму не вистачало коштів, тому 1968 року відправився до Вінніпега, де серед української діаспори зібрав гроші для будівництва. З його поверненням відразу було зведено храм.

Завдяки старанням таких людей, українська греко-католицька громада Югославії упродовж 1945–1970-х рр. мала 9 парафій і була згуртована в рамках Крижевської єпархії. За цей період підготували 34 українських священники. У 60-х роках ХХ ст. єпархія поділялася на чотири вікаріати: Воеводинський, Боснійсько-Славонський, Жумберацький та Македонський. Майже всі українці опинилися в межах перших двох. Наприкінці ХХ ст. Крижевська єпархія загалом нараховувала 26 парафій, розкиданих майже по всій Югославії. Також єпархія мала 15 монастирів (серед яких лише один чоловічий – отців Василіан) в Осієку, Нові Саді, Шиду, Міклошевцях, Вуковарі, Загребі та ін. Обслуговували єпархію 55 священників.

Військові події в першій половині 90-х рр. ХХ ст. завдали значної шкоди українським греко-католицьким парафіям в Югославії. Багато храмів було знищено, частина зазнала сильних руйнувань. Відразу після припинення військових дій до обжитих місцевостей поверталися люди і разом з власним житлом відбудовували і церкви. Через брак коштів громада сходилася і самотужки піднімала з руїн храм.

Отже, період 4090-х роках ХХ ст. в житті релігійної громади українців Югославії видався досить складним. Проте більшість проблем було подолано: відбудували зруйновані храми, відкрили нові парафії, організували культурно-просвітницьку діяльність при церквах, священники самовіддано працювали у своїх парафіях, обслуговуючи кілька населених пунктів відразу. Всі ці дії починалися з ініціативи невеликої групи активістів у тому чи іншому українському осередку. Згодом такі ідеї знаходили підтримку серед широких кіл української громади, що не лише пробуджувало

національну та релігійну ідентичність, але й допомогло їх зберегти і зміцнити впродовж складних 40–90-х років ХХ ст.

Список основних джерел та літератури:

1. Афіч М. Пошвечена резиденция егзарха у Новим Садзе / М. Афіч // *Думки з Дунаю*. – Вуковар, Літопис Союзу Русинох и Українцох Республіки Горватскей, 2005.

2. Барщевський І. о. Михайло Юриста в моїх споминах. Його життя, праця і доба (1897–1982) / І. Барщевський. – Славонський Брод, Видання Славонського деканату 3. – 2007.

3. Барщевський І. Українці у бродсько-посавській області / І. Барщевський // *Українці в Хорватії*. Книга перша. – Загреб, 2004.

4. Бл. п. о. Дмитро Стефанюк (1920–2003) Лист співчуття // *Наша газета*. – Вуковар, 2003. – 7 вересня. – № 17.

5. Бурда С. Історія і актуальні проблеми українців та русинів Хорватії / С. Бурда // *Українці Хорватії*. Книга перша. – Загреб, 2002.

6. Гочак М. Вічна пам'ять – отець Стефан Пітка / М. Гочан // *Українське слово* : Часопис українців у Югославії з питань культури, літератури та суспільного життя. – Новий Сад, 2006. – Ч. 10.

7. Комбіль Я. Греко-католицька парафія в Кулі / Я. Комбіль // *Українське слово* : Часопис українців у Югославії з питань культури, літератури та суспільного життя. – Новий Сад, 2007. – Ч. 13.

8. Костельник В. Югославські руснаки-українці в боротьбі проти фашизму та в народній революції Югославії (1941–1945 рр.) / В. Костельник // *Український історичний журнал*. – 1970. – № 11 (116).

9. Лещешин Я. Сьогодення українців західної Славонії і Мославіни / о. Я. Лещешин // *Українці Хорватії*. Книга перша. – Загреб, 2002.

10. Лучечко І. Українські поселення в Югославії / І. Лучечко // *Альманах Українського Народного Союзу*. – Нью-Йорк, 1985. – № 75.

11. Ляхович М. Хресна дорога українців Боснії / М. Ляхович. – Ужгород, 1993.

12. Мирицький П. Спогад про українські передачі по радіо Баня-Лука 1981–1991 рр. / П. Мирицький // *Українське слово*: Часопис українців у Югославії з питань культури, літератури та суспільного життя. – Новий Сад, 2007. – Ч. 11.

13. Овад П. 100 років парафії в Прияворі / П. Овад // *Українське слово*: Часопис українців у Югославії з питань культури, літератури та суспільного життя. – Новий Сад, 2000. – Ч. 8.

14. Розпочати нови бок нашей церковне истории // Думки з Дунаю. – Вуковар, Літопис Союзу Русинох и Українцох Республіки Горватскей, 2005.

15. Румянцев О. Галичина – Боснія – Воєводина : українські переселенці з Галичини на території югославських народів в 1890–1990 роках / О. Румянцев. – К. : ФАДА, ЛТД, 2008.

16. Ступяк М. Торжество у Канижі / о. М. Ступяк // Нова думка: Часопис Союзу русинів і українців Республіки Хорватія, 1998. – № 104.

17. Тамаш Ю. Збереження християнської і національної ідентичності русинів і українців Югославії: проблеми та їх розв'язання / Ю. Тамаш // Глас Союзу. – Новий Сад, Союз русинів і українців Сербії і Чорногорії, 2004. – № 6-7.

18. Українці в Боснії – статистичні дані. Дані зібрав о. Іван Барщевський // Українське слово: Видання товариства «Просвіта». – Новий Сад, 2007.

19. Юриста М. Ювілею отця Фелікса Біленького / М. Юриста // Наша газета. – Новий Сад, 2003. – № 15.